

HU

HU

HU

EURÓPAI BIZOTTSÁG

Brüsszel, 2011.2.17.
COM(2011) 66 végleges

A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE

**Koragyermekkorai nevelés és gondozás: hogy minden gyermek szilárdan megalapozhassa
jövőjét**

A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE

Koragyermekkori nevelés és gondozás: hogy minden gyermek szilárdan megalapozhassa jövőjét

1. BEVEZETÉS

Európa jövőjének alapját az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés fogja adni. Az uniós oktatási rendszerek színvonalának és hatékonyságának javítása elengedhetetlenül szükséges a növekedés mindhárom dimenziója szempontjából. Ebben az összefüggésben szemlélve a koragyermekkori nevelés és gondozás nélkülözhetetlen a sikeres társadalmi integrációhoz, személyes fejlődéshez, egész életen át tartó tanuláshoz és későbbi foglalkoztathatósághoz. A család központi szerepét kiegészítő koragyermekkori nevelésnek és gondozásnak minden későbbi beavatkozásnál mélyebb és tartósabb hatása van. A gyermek legelső tapasztalatai képezik valamennyi későbbi tanulás alapját. Ha sikerül a korai években szilárd alapokat lerakni, a későbbi tanulás is hatékonyabb, és valószínűbb, hogy a tanulás az egész életen át folytatódik. Ez csökkenti az iskolai lemorzsolódás veszélyét, növeli az oktatás kimenetének igazságosságát, és csökkenti a tehetségek elvesztése és a szociális, egészségügyi és akár az igazságszolgáltatási rendszerekre való ráfordítások formájában jelentkező társadalmi költségeket¹.

Az Európa 2020 átfogó uniós stratégia részét képező „Mozgásban az ifjúság” kiemelt kezdeményezés aláhúzza a kreativitás és az innováció jelentőségét versenyképességünk és életszínvonalunk hosszú távú megőrzése szempontjából. Ennek tudatában hangsúlyozza, hogy *valamennyi* fiatalnak esélyt kell adnunk arra, hogy tehetségét a legmesszebbmenőkig ki tudja bontakoztatni. A koragyermekkori nevelésben és gondozásban ott rejlik a lehetőség arra, hogy segítségével valamennyi fiatal sikeresen megalapozhassa jövőjét, és megtörhessük azt az ördögi kört, amelyben a hátrányos helyzet generációról generációra öröklődik tovább.

A magas színvonalú koragyermekkori nevelés és gondozás számos – társadalmi, gazdasági és nevelési – haszonnal jár. A koragyermekkori nevelés és gondozás fontos szerepet tölt be, hiszen segítségével rakjuk le azokat az alapokat, amelyekre építve a jövő uniós polgárai jobb kompetenciákkal fognak rendelkezni. Ennek révén pedig meg tudunk felelni annak a közép- és hosszú távú kihívásnak, hogy jobb készségekkel rendelkező munkaerőt neveljünk ki, amely – az „Új készségek és munkahelyek menetrendje” kiemelt kezdeményezésben megfogalmazottak szerint – képes technológiai újításokra, illetve a változásokhoz való alkalmazkodásra². A kutatások egyértelműen azt mutatják, hogy a magas színvonalú koragyermekkori nevelés és gondozás szignifikánsan jobb teljesítményt – egy-két iskolai évnek megfelelő előnyt – eredményez az alapkészségeket vizsgáló olyan nemzetközi tesztekben, mint a PISA- és PIRLS-felmérések³.

A magas színvonalú koragyermekkori nevelés és gondozás lehetővé teszi a szülők számára, hogy családi és munkahelyi feladataikat jobban össze tudják egyeztetni, így javul a foglalkoztathatóságuk. A koragyermekkori nevelés és gondozás a gyerekeknek nemcsak a

¹ A Bizottság közleménye: „Hatékonyság és igazságosság az európai oktatási és képzési rendszerekben” COM (2006) 481, 2006.9.8.

² A Bizottság közleménye: Új készségek és munkahelyek menetrendje: Európa hozzájárulása a teljes foglalkoztatottsághoz (COM(2010)682).

³ OECD PISA 2009 results Vol.2: Overcoming Social Background (2010) 97-8. o., IEA, PIRLS 2006 International Report, (2007) 158. o.

későbbi tanulását segíti elő, hanem társadalmi integrációjukat is. Ezáltal jólétet teremt, és hozzájárul ahhoz, hogy felnőtt korukban könnyebben foglalkoztathatóak legyenek⁴.

Különösen pozitív a hatása a hátrányos helyzetűek, köztük a migráns és az alacsony jövedelmű családok esetében. Segíthet abban, hogy kiemeljünk gyermekeket a szegénységből és a családi diszfunkcióból, és ezzel közelebb kerülhetünk az Európa 2020 „Szegénység elleni európai platform” című kiemelt kezdeményezésének céljaihoz⁵.

Az Európa 2020 stratégia különösen két kiemelt célkitűzésének elérését segítheti elő nagymértékben a koragyermekkori nevelés és gondozás azáltal, hogy lehetővé teszi minden gyermek számára a benne rejlő tehetségek kibontakoztatását: az iskolai lemorzsolódás 10% alá való szorítását és legalább 20 millió embernek a szegénység és a társadalmi kirekesztés veszélyével fenyegető helyzetéből való kiemelését.

A jelenlegi helyzet és az Unió szerepe

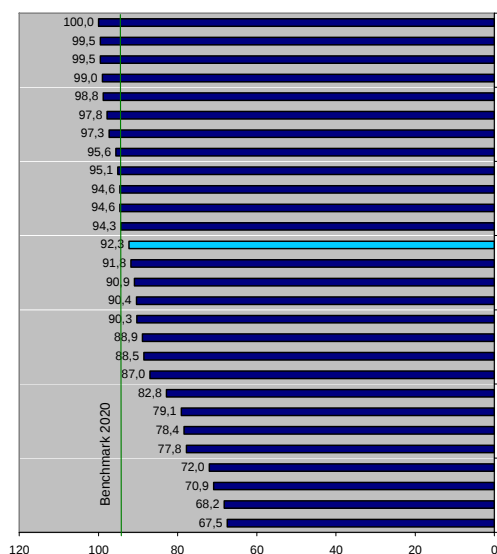
Az uniós szintű fellépés eddig többnyire a gyermekgondozás menyiségi oldalának javítására, a bölcsődei-óvodai helyek számának növelésére összpontosított, hogy ezzel is segítse a szülők, mindenekelőtt az édesanyák munkábaállási esélyeit. Az Európai Tanács 2002-es barcelonai ülésén a tagállamok megállapodtak abban, hogy 2010-re formális gyermekgondozás keretében egész napos ellátást biztosítanak a harmadik életévüket betöltött, de még nem iskolaköteles gyermekek legalább 90%-a számára, valamint a három év alatti korosztály legalább 33%-a számára. Az eredmények egyenlőtlen előrelépést mutatnak. A 0–3 éves korosztály esetében öt ország túllépte a 33%-os célt, öt további ország megközelítette, de a legtöbb ország lemaradt: nyolc ország csak 10%-os arányt, vagy még ennél is kevesebbet ért el⁶. A három év feletti korosztály esetében nyolc ország a 90%-os célon felül teljesített, három ország pedig megközelítette, de a tagállamok majdnem egyharmada csak 70% alatti arányt tud felmutatni. 2009-ben az oktatási miniszterek megerősítették, hogy továbbra is ezt az utat követik, és új európai referenciaértéket határoztak meg: 2020-ra a negyedik életévet betöltött, de még nem iskolaköteles gyermekek legalább 95%-ának koragyermekkori nevelésben és gondozásban kell részesülnie. Ahogyan azt a következő diagram is mutatja, az uniós átlag 92,3%, de sok ország ehhez képest jelentősen le van maradva.

⁴ A Tanács 2009. november 26-i következtetései a migráns háttérű gyermekek oktatásáról (HL 2009/C 301/07).

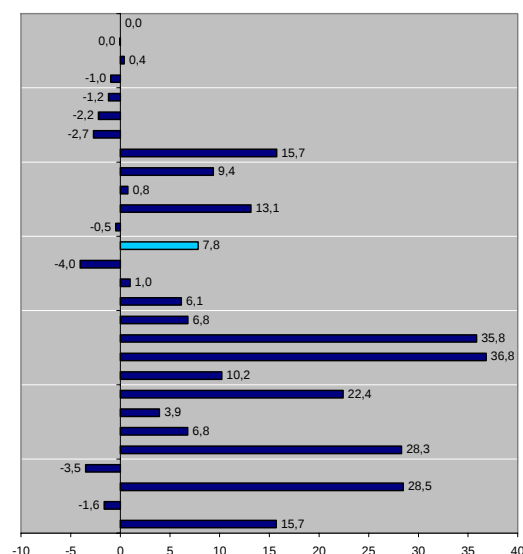
⁵ A Tanács 2010. május 11-i következtetései az oktatás és a képzés szociális dimenziójáról (HL 2010/C 135/02).

⁶ Bizottsági szolgálati munkadokumentum: A barcelonai célkitűzések megvalósítása az iskoláskor alatti gyermekek gondozására létrehozott rendszerek tekintetében (SEC (2008) 2524).

Részvétel koragyermekkori nevelésben és gondozásban, 2008 (%)

Változások 2000-2008 (% relatív változás)

F

orrás: DG EAC – Az adatok forrása: Eurostat – UOE⁷

Ez azt jelenti, hogy a bölcsődei-óvodai helyek számának növelése továbbra is fontos feladat marad. Ugyanakkor azonban a koragyermekkori nevelésnek és gondozásnak magas színvonalat is el kell érnie. Ezért a tagállamok az utóbbi években annak a kívánságuknak adtak hangot, hogy szorosabban működjenek együtt uniós szinten a koragyermekkori nevelés és gondozás színvonalának javításával kapcsolatos kérdésekben. 2006-ban a miniszterek megállapították, hogy a koragyermekkori nevelés és gondozás biztosíthatja hosszú távon a legnagyobb megtérülést az egész életen át tartó tanulás teljes folyamatában, különösen a hátrányos helyzetűek esetében⁸. 2008-ban megállapodtak az iskolapolitikai kérdésekben folytatott uniós szintű együttműködés egy sor prioritásában, melyek közé tartozik a könnyen igénybe vehető, magas színvonalú bölcsődei-óvodai ellátás biztosítása is⁹. 2009-ben pedig 2020-ig érvényes stratégiai keretrendszert fogadtak el az oktatás és képzés terén folytatott európai együttműködés számára, amely a 2009–2011-es időszak prioritásai közé felvette a „mértányos hozzáférés általánosabbá tételét, valamint az oktatás és a tanároknak nyújtott támogatás minőségének a javítását” az „iskola előtti nevelésben”¹⁰.

Tekintettel arra, hogy a koragyermekkori nevelés és gondozás jelentős szerepet játszik az iskolai lemorzsolódás csökkentésében, valamint a társadalmi befogadásnak az oktatás területén való elősegítésében, szerepelni fog a tagállamoknak az Európa 2020 prioritásaival foglalkozó stratégiáiban. Számos tagállam fokozott erőfeszítéseket tesz a koragyermekkori nevelés és gondozás teljes rendszerének felülvizsgálatára és megreformálására. E munka kiindulási pontjai pedig nagyon különbözőek a beiratkozási arányok, a kínálat, a minőség, az erőforrások, a koncepciók és az irányítás tekintetében.

Bár a kérdéses terület alapvetően a tagállamok hatáskörébe tartozik, az Unió jelentős többletértéket adhat a folyamathoz, ha segíti a bevált módszerek feltérképezését és egymás

⁷ Az Egyesült Királyság esetében az adatsor 2002 és 2003 között jelentős változást mutat (a korábbi számadatok tévesen magas becslések). Görögország esetében a 2008-as adatok helyett 2007-es számok szerepelnek.

⁸ A Tanács következtetései az oktatás és a képzés hatékonyságáról és méltányosságáról (HL C 298, 2006.12.8).

⁹ A Tanács „A fiatalok felkészítése a XXI. századra: az iskolák területén folyó európai együttműködés programjáról” című következtetései (HL C 319., 2008.12.13.).

¹⁰ A Tanács következtetései az oktatás és képzés terén folytatott európai együttműködés stratégiai keretrendszeréről (Oktatás és képzés 2020) (HL C 119., 2009.5.28.)

közötti cseréjét, a koragyermekkori nevelés és gondozás infrastruktúrájának és kapacitásának fejlesztését, illetve Unió-szerte támogatja a koragyermekkori nevelés és gondozás színvonalának és hatásainak különböző aspektusait vizsgáló kutatásokat.

A Bizottság közleménye válasz a tagállamok azon kérésére, hogy indítson el egy olyan együttműködési folyamatot, amely segítségükre lesz a fent körvonalazott kettős feladat megoldásában: abban, hogy mindenki számára **igénybe vehető gyermekgondozást és nevelést** biztosítsanak, de ugyanakkor **javítsák is az ellátás színvonalát**, mégpedig a koragyermekkori nevelés és gondozás szerepének közös felfogására, a leghatékonyabb **tantervekre**, és az ezek megvalósításához szükséges **kompetens munkaerőre és irányításra** épülő, szervesen integrált szolgáltatások révén.

Van példa olyan koragyermekkori nevelési és gondozási gyakorlatra uniós tagállamban, amely már a világ legjobbjai között van. A Bizottság a nyitott koordinációs módszer révén kívánja segíteni a tagállamokat a koragyermekkori nevelés és gondozás területén eredményes szakpolitikai intézkedések felismerésében, elemzésében és terjesztésében, illetve sajátos feltételeikhez való igazításában. Ehhez olyan meglévő eszközöket fog használni, mint az egész életen át tartó tanulás programja és a strukturális alapok, hogy támogassa a koragyermekkori nevelés és gondozás területén az innovációt, a munkaerő fejlesztését és az infrastruktúrát. Támaszkodni fog továbbá a hetedik kutatási és fejlesztési keretprogramra, mellyel a koragyermekkori nevelés és gondozás uniós és Unión kívüli legeredményesebb módszereinek kutatását, elemzését és bizonyítását támogatja.

2 ELÉRHETŐ KORAGYERMEKKORI NEVELÉS ÉS GONDOZÁS

2.1 Mindenkire kiterjedő és mindenkit befogadó koragyermekkori nevelés és gondozás

A mindenki számára elérhető, magas színvonalú, befogadó koragyermekkori nevelés és gondozás mindenki számára előnyökkel jár. Hiszen nemcsak a gyerekeknek segít tehetségük kibontakoztatásában, hanem kapcsolódó intézkedések révén lehetővé teszi a szülők és más családtagok számára foglalkoztatási helyzetük javítását, valamint a szakmai és szülői továbbképzésben, illetve szabadidős tevékenységekben való részvételt.

A koragyermekkor az az életszakasz, amelyben a nevelés a legeredményesebben befolyásolja a gyermekek fejlődését, és amelyben a nevelés a leghatásosabban képes visszafordítani a hátrányos helyzet következményeit. A kutatások azt mutatják, hogy a gyenge tanulmányi eredményekkel a szegénység és a családi diszfunkció áll a legszorosabb összefüggésben. Már hároméves korban is nagy különbségek mutatkoznak a kognitív, szociális és emocionális fejlettség terén a jómódú és a szegény családból jövő gyermekek között, és ha nem foglalkoznak velük külön, akkor ötéves korra a különbségek általában csak nőnek. Az Egyesült Államokban végzett kutatások azt mutatják, hogy a koragyermekkori nevelés és gondozás jótékony hatása a szegény családokban felnövő gyermekek esetében kétszer akkora, mint a kedvezőbb körülmények között élők körében¹¹. A koragyermekkori nevelés és gondozás tehát különösen a hátrányos helyzetű gyermekek és családjaik – köztük a migránsok és a kisebbségek – esetében jár előnyökkel¹². De a koragyermekkori nevelés és gondozás kedvező hatásai nem kizárólag a szegények körében érzékelhetők: valamennyi társadalmi

¹¹ S.W. Barnett: *Maximising returns from prekindergarten education*. 2004, 10. o.

¹² J. Bennett: *Benchmarks for early childhood services in OECD countries*. Innocenti Working Paper. 2008, 23. o.; Joseph Rowntree Foundation: *Poorer children's educational attainment*. 2010.

csoport esetében tartósabban és költséghatékonyabban megoldhat számos nevelési problémát, mint a későbbi beavatkozási lehetőségek¹³.

A koragyermekkori nevelés és gondozás fontos szerepet játszik a – hátrányos társadalmi-gazdasági helyzettel szorosan összefüggő – iskolai lemorzsolódás csökkentésében. A mindenki számára elérhető, magas színvonalú koragyermekkori nevelés és gondozás révén sikerülhet megszüntetni a szakadékot az előnyös és a hátrányos helyzetű gyermekek szociális fejlődése és matematikai/szövegértési teljesítménye között. Ezzel pedig megtörhetjük a gyenge teljesítmény és a visszahúzóódás ördögi körét, amely gyakran az iskolából való kimaradáshoz, és ezáltal a szegénység generációról generációra való továbbörökítéséhez vezet¹⁴.

A migráns családokban élő gyermekek esetében az adatok a következőket mutatják: a nem migráns háttérű tanulókkal összehasonlítva a teljesítményszintek vonatkozásában összességében nagy az eltérés; számos tagállamban a második generáció teljesítménye gyengébb, mint az elsőé; és a lemorzsolódási arány átlagban kétszer magasabb¹⁵. A migráns családok gyakran nem ismerik a befogadó országnak sem a nyelvét, sem az oktatási rendszerét, így különösen nehéz lehet számukra, hogy gyermekeiknek segítsenek a tanulásban. A kutatások határozottan azt igazolják, hogy a koragyermekkori nevelési és gondozási programokban való részvétel nagy haszonnal járhat a migráns gyermekek kognitív és nyelvi fejlődése szempontjából. Az Egyesült Államokban megvalósult modellprogramok jelentős pozitív hatást mutattak a későbbi iskolai eredmények és a jövedelem, de a bűnözés tekintetében is¹⁶. Az otthonukban más nyelvet használó gyermekeknek biztosított korai nyelvi támogatás fontos szerepet játszik iskolaérettségük kialakításában, és lehetővé teszi számukra, hogy kortársaikkal azonos esélyekkel induljanak.

A roma kisebbség helyzete például gyakran nehezebb, és a legtöbb tagállamnak a rendszer szintjén jelent problémát, hogy a roma gyermekeknek megfelelő tanulási lehetőségeket tudjanak nyújtani. Annak ellenére, hogy a roma gyermekek több támogatást igényelnének, általában véve jelentősen kisebb arányban részesülnek koragyermekkori nevelésben és gondozásban, mint a többségi lakosság. Ezért lehetőségeik kibővítése központi szakpolitikai feladat valamennyi uniós országban. A koragyermekkori nevelésnek és gondozásnak döntő szerep juthat a roma gyermekek hátrányos oktatási helyzetének leküzdésében, ahogyan erre az egyes tagállamokban kísérleti jelleggel bevezetett, uniós költségvetési támogatással finanszírozott intézkedések is rámutatnak¹⁷.

A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezményhez való csatlakozás révén a sajátos nevelési igényű gyermekek tekintetében a tagállamok elkötelezték magukat az inkluzív nevelési szemlélet mellett¹⁸. Mindazonáltal Európában a tanulók mintegy 2%-a továbbra is szegregált iskolai környezetben tanul. A koragyermekkori nevelés és gondozás lehetőséget kínál a sajátos nevelési igényű gyermekek fokozottabb inklúziójára, ezáltal előkészíti későbbi integrációjukat a „normál” („mainstream”) iskolákba.

Az, hogy mennyire tudunk élni a koragyermekkori nevelésben és gondozásban rejlő lehetőségekkel ahhoz, hogy megbirkózzunk az inklúzió fent vázolt kihívásaival, attól függ,

¹³ S.W. Barnett: *Benefits and costs of quality per-school education: evidence based-policy to improve returns*. Paper presented at the 7th OECD ECEC Network meeting, 2010, 11. o.

¹⁴ Bizottsági szolgálati munkadokumentum: Reducing early school leaving (SEC(2011)96), 15. o.

¹⁵ A Tanács következtetései a migráns háttérű gyermekek oktatásáról (HL C 301., 2009.12.31.).

¹⁶ D. Nusche: *What works in migrant education?*, OECD Education Working Paper No.22, 2009, 27. o.

¹⁷ További részletek: http://ec.europa.eu/regional_policy/themes/roma/about_en.cfm?nmenu=2

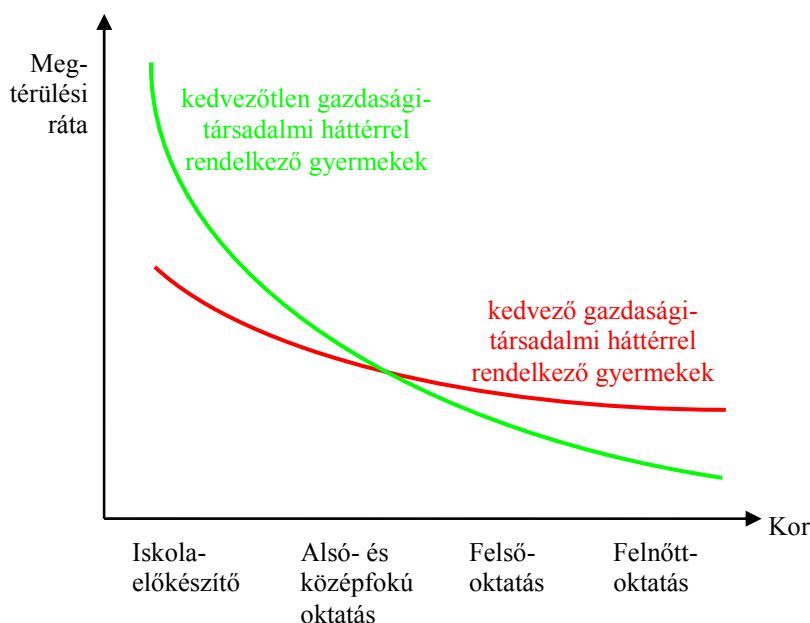
¹⁸ A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló 2006. évi ENSZ-egyezményt valamennyi tagállam aláírta, és legtöbbjük ratifikálta is.

hogyan alakítjuk ki a koragyermekkori nevelés és gondozás rendszerét és finanszírozását. A kutatási eredmények egyértelműen azt mutatják, hogy a mindenkire kiterjedő, magas színvonalú koragyermekkori nevelés és gondozás pozitívabb hatással jár, mint a kizárólag a kritikus helyzetben lévő csoportokra irányuló beavatkozások. A célcsoportos koragyermekkori nevelés és gondozás problémákat vet fel, mivel a gyakorlatban nehéz megbízhatóan meghatározni a célcsoportot. Az eljárás inkább csak stigmatizálja a csoport tagjait, sőt az oktatás későbbi szakaszaiban szegregációhoz is vezethet. A célcsoportra irányuló szolgáltatások emellett jobban ki vannak téve a megszüntetés veszélyének, mint az általános szolgáltatások.

Nem szabad elfelejteni, hogy akármilyen magas színvonalú is a koragyermekkori nevelés és gondozás, csak részben tudja kompenzálni a családban jelentkező szegénységet és társadalmi-gazdasági hátrányt. Ahhoz, hogy a magas színvonalú koragyermekkori nevelés és gondozás még több hosszú távú pozitív hatással járjon a hátrányos helyzetű gyermekek számára, átfogó stratégia keretében össze kell kapcsolni más szakpolitikai területek kezdeményezéseivel (foglalkoztatás, lakáspolitikai, egészségügy stb.).

2.2 Hatékony és méltányos finanszírozás

Ahogy az alábbi ábra is mutatja, a koragyermekkori nevelésbe és gondozásba való befektetés megtérülése a legnagyobb, különösen a hátrányos helyzetűek esetében. Ezzel szemben az oktatás későbbi szakaszaiban eszközölt befektetések általában a kedvezőbb társadalmi-gazdasági háttérrel rendelkező gyermekek számára biztosítanak aránytalanul nagyobb előnyöket.

Forrás: COM(2006) 481, 4. o.

A koragyermekkori nevelés és gondozás egy gyermekre eső költségei legalább olyan nagyok lehetnek, mint az iskolai oktatásé, különösen ha magas színvonalú. Ugyanakkor a kutatások azt mutatják, hogy a magas színvonalú koragyermekkori nevelés és gondozás javítja a költség/haszon arányt. Vagyis a koragyermekkori eszközölt nagyobb összegű befektetés megtakarítást jelenthet a későbbiekben¹⁹. A legtöbb tagállamban azonban az oktatásra

¹⁹ M.E. Lamb, Nonparental child care: context, quality, correlates and consequences. In W. Damon et al. *Handbook of Child Psychology*. 1998.

fordított közpénzeknek az egy gyermekre jutó összege a koragyermekkori szakaszban a legkisebb²⁰.

A tagállamokban nagyon különböző – köz- és magánforrásokon alapuló – finanszírozási modelleket alkalmaznak a koragyermekkori nevelés és gondozás területén. A hároméves kor feletti gyermekek koragyermekkori nevelését és gondozását valamennyi tagállam részben vagy teljesen közpénzekből finanszírozza; az uniós tagállamoknak kevesebb mint fele fedezi kötelező családi hozzájárulás nélkül a költségek nagy részét. A hároméves kor alatti gyermekek ellátását többnyire magánforrásokból finanszírozzák. Egyes tagállamok külön pénzügyi támogatást, munkaerőt és pénzügyi ösztönzőket biztosítanak a veszélyeztetett csoportoknak nyújtott szolgáltatásokhoz szükséges munkaerő biztosítására.

Tekintettel a tagállamok erőteljesebb szakpolitikai fellépésére a koragyermekkori nevelés és gondozás területén, valamint a közkiadásokra érvényes megszorítások következményeire, nagy szükség van annak biztosítására, hogy a finanszírozást a lehető leghatékonyabban használják fel.

Piaci alapú szolgáltatások révén korlátozható a közkiadások nagysága, és ezek több választási lehetőséget és beleszólást is engednek a szülőknek; ugyanakkor nem szabad, hogy a piaci szolgáltatások miatt csökkenjen a mindenki számára elérhető, magas színvonalú szolgáltatások száma. Általában az alacsony jövedelmű családoknak van a legnagyobb szüksége korai gyermekgondozási szolgáltatásokra, mégpedig a lehető legalacsonyabb áron. Ugyanakkor ők gyakran nem engedhetik meg maguknak, hogy gyermekeik számára piaci alapú szolgáltatásokat vegyenek igénybe a koragyermekkori nevelés és gondozás területén.

3. A KORAGYERMEKKORI NEVELÉS ÉS GONDOZÁS SZÍNVONALA

3.1 Tantervek

A koragyermekkori neveléssel és gondozással kapcsolatos szolgáltatásokat úgy kell megtervezni és megvalósítani, hogy kielégítsék a gyermekek valamennyi – kognitív, emocionális, szociális és fizikai – szükségletét. Ezek a szükségletek nagyon másak, mint az idősebb, iskolás korú gyermekek szükségletei. A kutatások azt mutatják, hogy az első életévek a legmeghatározóbbak a gyermekek életében. Ebben a korban alakulnak ki későbbi egész életükre jellemző főbb szokásaik és viselkedési mintáik alapjai.

A nem kognitív készségek (például a kitartás, a motiváció, az interakció készsége) koragyermekkorban való elsajátítása elengedhetetlen a későbbi tanuláshoz és a későbbi sikeres társadalmi szerepvállaláshoz, ezért a koragyermekkori nevelésben és gondozásban alkalmazott tantervek tartalmának a kognitív tanuláson túl a szocializációt és a nem kognitív aspektusok széles skáláját is le kell fednie. Tehát integrálni kell a gondozást és az oktatást, függetlenül attól, hogy a koragyermekkori nevelés és gondozás rendszere két részre tagozódik-e – a) gyermekgondozás születéstől hároméves korig és b) óvodai nevelés hároméves kortól az iskolakezdésig – vagy egységes szerkezetben lefedi a születéstől az iskolaköteles korig terjedő összes korosztályt²¹.

Tekintettel az Unióban jelenleg alkalmazott megközelítések széles skálájára, a koragyermekkori nevelés és gondozás maximálisan jótékony hatásának garantálása érdekében fontos, hogy nagy figyelmet fordítsunk a tantervek minőségére és alkalmazására, valamint hogy elemezzük a tagállamok pozitív tapasztalatait, és tanuljunk belőlük.

²⁰ OECD. Doing better for children. 2009, 15. o.

²¹ Eurydice Report. Early Childhood Education and Care in Europe: Tackling Social and Cultural Inequalities. 2009, 29. o.

3.2 A munkaerő

A munkaerő kompetenciája meghatározó szerepet játszik a koragyermekkori nevelés és gondozás színvonalában. Nagy kihívást jelent a megfelelően képzett munkaerő megnyerése, betanítása és megtartása. A gyermekgondozás és a nevelés integrálási trendjei fokozzák a koragyermekkori nevelésben és gondozásban dolgozók professzionalizálódását, ami magasabb szintű és több területre kiterjedő végzettség megkövetelésével, magasabb fizetésekkel, jobb munkakörülményekkel jár. Az ezen a területen dolgozók profilja azonban összességében véve továbbra is nagyon változatos. Még mindig megfigyelhető az a tendencia, hogy a „nevelési” munkát a képzett munkaerőre, a „gondozást” pedig a kevésbé képzett munkaerőre bízzák. Ez pedig gyakran a kontinuitás hiányához vezet egy adott gyermek gondozásában és nevelésében.

Ezenkívül a koragyermekkori nevelésben és gondozásban dolgozók által kezelt problémák széles skálája, valamint a gondjaikra bízott gyermekek sokfélesége megköveteli a pedagógiai gyakorlatra való folyamatos reflektálást és a professzionalizálódás rendszerszerű megközelítését. Sok országban a veszélyeztetett gyermekekkel folytatandó munkára való felkészítés szerves részét képezi az alapképzésnek, de a sokféleség számos más oldalára nem tér ki kielégítően a képzés. Ráadásul a koragyermekkori nevelésben és gondozásban dolgozóknak csak ritkán adatnak meg ugyanazok a lehetőségek a betanulásra, a továbbképzésre és a folyamatos szakmai fejlődésre, mint az iskolai tanároknak.

Tehát annak ellenére, hogy számos tagállamban előrelépés figyelhető meg a koragyermekkori nevelés és gondozás területén dolgozók professzionalizálódása és specializációja felé, sok országban ez a folyamat nagyon letről indul. A helyzet javításának azonban fontos szerep jut, akármilyen módon is történjen a koragyermekkori nevelési és gondozási szolgáltatások bővítése.

Nagyon fontos ugyanakkor a nemek közötti egyensúly kérdése a koragyermekkori nevelésben és gondozásban dolgozók körében. Ezen a területen szinte kizárólag nők dolgoznak, ami már rég óta foglalkoztatja a szakpolitikusokat. Néhány ország kvótákat határozott meg férfiak toborzására a koragyermekkori nevelés és gondozás területén, illetve igyekezett a szakmát úgy átszabni, hogy csökkentse a nemek közötti aránytalanságot²². Nagyon nagy szükség van valamennyi uniós országban arra, hogy a koragyermekkori nevelés és gondozás ágazata vonzóbbá váljon a férfiak számára.

3.3 A koragyermekkori nevelés és gondozás irányítása

A magas színvonalú koragyermekkori nevelés és gondozás haszna hosszú távon jelentkezik, ami azt jelenti, hogy a rendszer többi részének épülnie kell rá, hogy a sikeres start jelentette előny ne vesszen el.

A koragyermekkori nevelési és gondozási szolgáltatások rendszerszerű megközelítése azt jelenti, hogy szoros együttműködésre van szükség az olyan különböző szakpolitikai ágazatok között, mint az oktatásügy, a foglalkoztatáspolitikai, az egészségügy és a szociálpolitika. Ez a fajta szemlélet lehetővé teszi a kormányzatok számára, hogy szakpolitikáikat egyszerűbben és hatékonyabban szervezzék és valósítsák meg, és hogy erőforrásaikat egyesíteni tudják a gyermekek és családjaik érdekében. Ehhez arra van szükség, hogy az érintettek, beleértve a szülőket is, közös elképzeléssel, közös szakpolitikai rendszerrel rendelkezzenek, melyben a célok következtetések, a szerepek és a feladatok pedig világosan meg vannak határozva mind központi, mind helyi szinten. Ezzel a szemlélettel a koragyermekkori nevelési és gondozási szolgáltatások jobban tudnak reagálni a helyi igényekre is. Az uniós szintű szakpolitikai

²²

OECD. *Starting strong II*. 2006, 170-1. o.

eszmecsere és együttműködés segítheti az országokat abban, hogy e fontos és nagy erőpróbát jelentő feladat megoldásához tanuljanak egymás bevált gyakorlatából.

Ahhoz, hogy az egyik intézményből a másikba (például az óvodából az iskolába) való átmenet zökkenőmentes legyen, az intézmények között hatékony kommunikációra, a tartalom és a standardok tekintetében pedig folyamatosságra van szükség. Ezenkívül az Unióban megfigyelhető növekvő társadalmi sokféleség, valamint az egyre különbözőbb szociokulturális hátterek összeegyeztethetősége jelentette kihívás egyre fontosabbá teszi a családból a koragyermekkori nevelésbe és gondozásba, ugyanazon intézményben pedig az egyik korosztályból a másikba való átmenetet.

A koragyermekkori nevelés és gondozás minőségbiztosítási mechanizmusainak közösen megállapított pedagógiai keretekre kell épülniük, melyeknek a születés és az iskolaköteles kor közötti szakasz egészére ki kell terjedniük. Ezek a keretek tágabbak, mint a hagyományos tantervek. Tartalmazhatják a munkaerővel szemben támasztott kompetenciakövetelmények, a pedagógiai irányultság és standardok, valamint a koragyermekkori szolgáltatások szabályozási kereteinek meghatározását. Leírhatják emellett a kitűzött célokat, ami segítséget jelenthet a gyermek fejlődésének a szülőkkel és a koragyermekkori nevelésben és gondozásban dolgozókkal együtt történő figyelemmel kísérésében, és megkönnyíthetik az oktatás további szakaszaiba való előrelépését. A keretek olyan egységes standardokat teremthetnek a rendszer egészében, amelyekhez mérni lehet az eredményeket, és amelyek alapján minőségbiztosítási mechanizmusokat lehet megvalósítani.

4. ÖSSZEGZÉS

A közlemény rámutat arra, hogy a koragyermekkori nevelést és gondozást Unió-szerte javítani kell azáltal, hogy a meglévő mennyiségi célokat kiegészítjük az elérhetőséget és a színvonalat javító intézkedésekkel. A Tanács 2008-as és 2009-es következtetéseiben megfogalmazott, a koragyermekkori nevelés és gondozás terén fokozottabb szakpolitikai együttműködést szorgalmazó felkérésekre, valamint a koragyermekkori nevelésben és gondozásban való részvétel új európai referenciaértéke jelentette kihívásra reagálva a közlemény munkaprogramot javasol a tagállamok számára a kínálattal és a minőséggel kapcsolatos kérdésekben, melyet a Bizottság intézkedései támogatnának. A munkaprogramot az alábbi bekeretezett szöveg foglalja össze. A munka szervezése a nyitott koordinációs módszer keretein belül folya, és a közös kihívások és a bevált intézkedési modellek meghatározására és elemzésére, valamint arra összpontosítana, hogy hogyan vihetők át a sikeres megoldások egyik rendszerből a másikba.

A koragyermekkori nevelés és gondozás fontos szerepet játszik az iskolai lemorzsolódás csökkentésében, ezért az e területet érintő legfontosabb kihívásoknak és a lehetséges megoldásoknak kiemelt helyen kell szerepelniük a tagállamoknak az Európa 2020 stratégia prioritásaival foglalkozó nemzeti reformprogramjaiban. Sürgősen tanulnunk kell az uniós tagállamok bevált gyakorlatából és pozitív tapasztalataiból, hogy minél hamarabb javuljon a koragyermekkori nevelés és gondozás területén alkalmazott szakpolitikai intézkedések minősége.

A tagállamok szakpolitikai együttműködésére javasolt területek

Elérhető koragyermekkori nevelés és gondozás

- A koragyermekkori nevelés és gondozás eredményes alkalmazása a befogadás elősegítésére és az iskolai lemorzsolódás csökkentésére.
- A magas színvonalú koragyermekkori nevelés és gondozás elérhetőbbé tétele a hátrányos helyzetű, a migráns és a roma gyermekek számára (az igénybevétel ösztönzése hátrányos helyzetű családok esetében, a szolgáltatásoknak a családok igényeihez való igazítása, valamint a könnyebb igénybevehetőség és az anyagi akadályok csökkentése).
- Adatok gyűjtése az általános kontra célcsoportos megközelítés előnyeiről és hatásairól.
- Hatékony finanszírozási modellek kidolgozása, valamint a megfelelő egyensúly megtalálása a köz- és a magánforrások felhasználásában.

A koragyermekkori nevelés és gondozás színvonala

- A kognitív és a nem kognitív elemek megfelelő egyensúlyának megteremtése a tantervben.
- A koragyermekkori nevelésben és gondozásban dolgozók professzionalizálódásának támogatása: mely funkciók betöltésére milyen képesítésekre van szükség.
- Politikai intézkedések kidolgozása megfelelően képzett munkaerő megnyerésére, betanítására és megtartására a koragyermekkori nevelés és gondozás területén.
- A nemek közötti egyensúly javítása a koragyermekkori nevelés és gondozás területén dolgozók körében.
- Elmozdulás olyan koragyermekkori nevelési és gondozási rendszerek felé, amelyek integrálják a gondozást és a nevelést, valamint javítják a színvonalat, a méltányosságot és a rendszer hatékonyságát.
- Az átmenet megkönnyítése a gyermekeknek a családból a nevelési/gondozási intézménybe, illetve az egyik oktatási szintről a másikra.
- A minőségbiztosítás garantálása: a legfontosabb érintetteket bevonó koherens, jól koordinált pedagógiai keretek kidolgozása.

Ennek támogatására a Bizottság:

- az oktatás és képzés területén alkalmazott nyitott koordinációs módszer (Oktatás és képzés 2020) keretein belül támogatja a bevált szakpolitikai intézkedések és gyakorlat kijelölését és a tagállamok közötti cseréjét;
- az egész életen át tartó tanulás programja keretében kialakítandó transznacionális projektek és hálózatok révén támogatja innovatív megközelítések kidolgozását;
- a hetedik kutatási és fejlesztési keretprogram keretében támogatja az ezen a területen folytatott kutatásokat;
- ösztönzi a tagállamokat, hogy a strukturális alapok révén ruházzanak be ezekbe a területekbe, mindenekelőtt a munkaerő képzésének és a könnyen megközelíthető infrastruktúra kialakításának támogatásával.
-